

UDK 378.12 Mužić, V.

Primljeno: 1. 12. 2015.

Prihvaćeno: 8. 12. 2015.

Esej

VLADIMIR MUŽIĆ U MOM ŽIVOTU

Nekoliko se dana nakanjujem napisati nešto posvećeno vlastitom druženju i sjećanju na velikoga pedagoga, prijatelja, humanista, erudita i poliglota – Vladimira Mužića. Najprije nisam imao ideju o sadržaju, onda nedoumice o naslovu, pa dvojbe glede smisla i svrhe toga pisanja... Onda sam ponovo prelistavao debelu knjigu koju nam je ostavio također veliki pedagog i humanist A. S. Makarenko i našao ondje naslov: *Maksim Gorki u mom životu*. Ne znam baš zašto, ali u tom sam trenutku pronašao naslov za ono što trebam ovdje zapisati i opisati o mojem druženju s velikim pedagogom i znanstvenikom, mojim velikim učiteljem i prijateljem Vladimirom Vladom Mužićem.

Zadnjih tridesetak godina našega druženja svi mi njegovi suradnici zvali smo ga jednostavno: Vlado. Nije mi sasvim jasno kako nas je sve pridobio na tako jednostavnu i prijateljsku komunikaciju, a svi drugi iz njegove generacije profesora nastojali su ostati udaljeno hladni od nas, bivših studenata, a poslije suradnika.

Tijekom zadnje tri godine studija (na prvoj godini nije nam ništa predavao) često sam bio u njegovoj blizini. Rado sam mu pomagao slagati žice i responderske uređaje s kojima je on istraživao programirano učenje i kibernetiku u nastavi. Trebalo je prije svakog seminara iz njegove sobe donijeti dvije velike kutije žica, prekidača i jedan improvizirani komandni sanduk koji je omogućivao kontrolu komuniciranja dvadesetak prekidača koji su stajali na studentskim stolovima i omogućivali da se pomoću njih biraju točni odgovori na ponuđena pitanja s višestrukim izborom (A, B, C, D). Poslije sam shvatio da je tako počela kompjutorizacija hrvatskoga školstva.

U njegovoj radnoj sobi bilo je mnogo kartonskih kutija s anketama, testovima i drugim istraživačkim instrumentima koje je uvijek trebalo preslagivati, brojiti, donositi u učionice da studenti sređuju rezultate, upisuju u matrice za statističku obradu, pa je to trebalo nakon nastave opet nositi u njegovu sobu. Bilo je tih kutija na stolu, pod stolom,

na policama, iza stola, tako da je bilo teško kretati se i snalaziti. Kako u to vrijeme nije bilo računala, Profesor je razvio neku svoju originalnu tehniku intelektualnoga rada s mnogo kartica i raznih ceduljica u kojima se samo on snalazio. Još na zadnjoj godini studija počeo sam ga u mnogočemu oponašati i kopirati ideje iz njegove tehnike intelektualnoga rada. Nakon prvih pet godina mogega radnog staža imao sam nekoliko tisuća kartica s citatima i bibliografskim podacima o prelistanim radovima (formata standardne bibliotečne kartice) u raznim kutijama (na stolu, na policama, pod stolom). Ne znam baš je li to bilo slučajno ili moje svjesno nastojanje da oponašam svojega Profesora. Moram odmah na početku priznati da me on fascinirao i pridobio već u studentskim danima svojim stilom rada, temama kojima se bavio te ukupnim ponašanjem, pa moram priznati i da je na mene imao najveći utjecaj, od tema kojima sam se od studentskih dana bavio do kasnijega stila rada i komuniciranja sa suradnicima.

Demonstratorsko volontiranje u vrijeme studiranja omogućilo mi je da izbliza vidim što i kako on radi u nastavi, u uredu, u stanu... Nastava koju je organizirao sa studentima bila je radno-aktivna, istraživačka i iskustvena. Na njegovim se seminarima nisu čitali dosadni seminarski radovi, nego su svi studenti stalno imali individualne ili grupne istraživačke i radne zadatke. On je veoma uspješno pokazao kako sa studentima sveučilišnoga studija treba raditi na uvođenju u svijet znanosti i istraživanja. Dok su drugi prepričavali svoje ili tuđe teorije, on je svoje studente organizirao na konkretnim istraživanjima čije smo rezultate mogli uskoro vidjeti u njegovim knjigama. Bilo je to izazovno i inspirativno učenje istraživačkih kompetencija. Danas to zovu konstruktivističkom nastavom. Od nas četrdesetak sa studentske godine petero smo kasnije završili na fakultetima kao asistenti i nastavnici! Vjerojatno uvelike zahvaljujući stilu podučavanja prof. Mužića.

Prilikom ispijanja jedne od kava s nama studentima, na samom kraju studija, pitaj boga čime izazvan, reče nam naš Profa: Pokušajte i u idućih desetak godina ostati revolucionarni barem polovinu od toga što sada nosite u sebi i pokazujete! A bili smo u to doba stvarno protiv svega: sve bismo mijenjali, rušili, stvarali drukčije i novo, ali nismo znali kako! Svake godine u idućem desetljeću barem sam se jednom sjetio te rečenice i pitao se što li nam je time želio poručiti? I, čini se da je on već tada znao da će naše želje za mijenjanjem i rušenjem staroga ili postojećega blijedjeti i nestajati.

Šezdesetih i sedamdesetih godina prošloga stoljeća prof. Mužić vodio je opsežna timska pedagoška istraživanja u području programiranoga učenja, uvođenja računala u školstvo i nastavu, kibernetike u obrazovanju, školstvu i pedagogiji, ispitivanja, vrednovanja, testiranja itd. Evo naziva većih istraživačkih projekata: “Efikasnost primjene programirane nastave u osposobljavanju učenika za algoritimiziranje misaone operacije” (1969. – 1971.), “Eksperimentalno ispitivanje efikasnosti kompjutera kao nastavnog stroja za individualizaciju i povišenje produktivnosti nastave” (1969. – 1975.), “Kibernetički modeli odgojno-obrazovnog procesa – ispitivanje informacije odgojno-obrazovnih sadržaja” (1972. – 1974.). Sve što je istraživao spretno je povezivao s nastavom i studentima, pa su studenti mogli pratiti sve, od ideja za istraživanje preko izrade i sondažnih provjera upitnika do sređivanja podataka za završne izvještaje i objavljivanje (bilo je to u vrijeme korištenja rubno bušenih kartica za unošenje

podataka za statističku obradu!). Na njegovim smo seminarima provjeravali valjanost programiranih materijala za učenje statistike, sondažno provjeravali metodu ispitivanja subjektivne informacije, kodirali i prebrojavali upitnike, sređivali statističke podatke za stvarna, a ne izmišljena istraživanja.

Profesor Mužić uvijek je marljivo radio, ali je najplodniji period u njegovu životu prema objavljenim knjigama onaj između 1960. i 1985., dakle u dobi između 35. i 60. godine života. Na moje osposobljavanje i usavršavanje poseban su utjecaj imale njegove knjige: *Testovi znanja* (1961.), *Poštanska marka u odgojno-obrazovnom radu* (1963., suautorica Nada Golner, njegova prva supruga), *Metodologija pedagoškog istraživanja* (1967.), *Programirana nastava* (1969.), *Kompjutor u suvremenoj nastavi* (1973.), *Programirane osnove pedagoške statistike* (1973.), *Kibernetička istraživanja u suvremenom odgoju i obrazovanju* (1978.). Potaknut njegovom knjižicom i stalnim pričama o poštanskim markama, sakupio sam tisuće poštanskih maraka s motivima iz školstva i znanosti. Objavio sam s njim samo jedan skromni rad, pod naslovom *Istraživati i objavljivati. Elementi metodološke pismenosti u pedagogiji* (suautori Vladimir Mužić, Milan Matijević i Maja Jokić).

Vladimir Mužić recenzirao je sveučilišni udžbenik *Didaktika* (autori Bognar i Matijević) u vrijeme živoga i veoma aktivnoga Vladimira Poljaka. Profesor Poljak bio je veoma ljut kada je ta knjiga objavljena, više zato što su se neki od njegovih učenika usudili napisati udžbenik koji je mnogo drukčiji od njegovih knjiga i teorija, a možda i zbog činjenice da ga autori nisu pitali za mišljenje, nego su recenziju pisali drugi didaktičari (V. Mužić, V. Jurić i J. Pivac).

Budući da sam od 1971. do 1973. dosta vremena provodio u Multimedijском centru (u maloj zgradi na Trgu maršala Tita 3, kod inženjera Branimira Mankanca, kod kojega je prof. Mužić radio većinu svojih istraživanja koja su se odnosila na računalna u nastavi), došao sam na ideju da svoj diplomski rad posvetim računalima u nastavi, pa sam proučavao dostupnu literaturu, konzultirao se s prof. Mužićem i ing. Makancem te radio neki jednostavan računalni demo program (u programskom jeziku BASIC) za instrukcije i provjeru učenja. Iz današnje perspektive, to je bilo tehnološki iznimno skromno (tehnološke osobine konfiguracije detaljnije su opisane u knjizi *Kibernetička istraživanja u suvremenom odgoju i obrazovanju*), ali ja sam se radovao da umijem u BASIC-u programirati nešto što služi učenju i individualizaciji. Iako je sve konzultacije za moj diplomski rad, od literature do empirijskoga rada, vodio prof. Mužić, on je inzistirao da zamolim prof. Šimlešu za mentorstvo jer je to ipak bila tema iz didaktike, a Šimleša je bio voditelj kolegija i predstojnik Katedre za didaktiku. Profesor Šimleša to je prihvatio preko volje jer se on nije udubljavao u tematiku kibernetike i računalna, a prof. Poljak pratio je sve što je prof. Mužić radio i naveden je na objavljenim istraživačkim radovima prof. Mužića kao konzultant za didaktička pitanja.

Pet godina nakon diplomiranja vratio sam se na Odsjek za pedagogiju Filozofskoga fakulteta na radno mjesto asistenta kod prof. Vladimira Poljaka, od kojega sam također mnogo naučio i imao veliku potporu pri izradi doktorskoga rada, ali sam za metodološka i statistička pitanja više razgovarao s prof. Mužićem. Profesor

Poljak imao je puno razumijevanje za moju potrebu i želju da se konzultiram i s prof. Mužićem. Zahvaljujući njima dvojici uspio sam doktorski rad završiti za tri godine.

Tijekom nekoliko idućih godina zajedničkoga rada na Odsjeku za pedagogiju o svemu sam se i svačemu s njim konzultirao i rado surađivao, ali sam posebno uživao gledati i pratiti njegov stil rada, organizacije nastave i vlastitih radnih aktivnosti. On je stalno nešto radio, a na sjednice nastavničkoga vijeća Odsjeka uvijek je donosio neke ceduljice, tekstove, bibliografske kartice i stalno nešto prepisivao i preslagivao, ali je pozorno pratio rasprave i javljao se samo kada je imao nešto ozbiljno primijetiti ili odgovoriti na kakva pitanja.

Pretkraj svojega aktivnog života (2008. – 2010.) prof. Mužić često je radio u čitaonici knjižnice Učiteljskoga fakulteta u Zagrebu (Savska 77), gdje je, po tko zna koji put, revidirao višejezični rječnik pedagoške terminologije te radio na opsežnom pedagoškom leksikonu (preko pedeset autora) koji, nažalost, još nije objavljen. Dogovorio sam se s knjižničarkom da se za Profesora osigura jedan stol te da se sa stola ne odnose knjige koje je on prelistavao dok ne završi svoj posao. To je bilo zgodno mjesto jer je on stanovao u blizini Fakulteta, a nije morao hodati mnogo po stepenicama jer se knjižnica nalazila u razizemlju. Tako sam imao šansu još mnogo puta uz čaj s njim razgovarati o raznim životnim temama, od evociranja uspomena na njegovo školovanje do “ogovaranja” hrvatskih i jugoslavenskih pedagoga. Često je prepričavao životne crtice iz vremena školovanja u Zagrebu tijekom Drugoga svjetskog rata, iz svojega djetinjstva i odrastanja, iz godina neposredno nakon završetka rata...

Znao sam da je obolio (tijekom 2010.) i da se sve teže kreće (obično je gurao torbu na kolicima s kojom se ide na tržnicu po namirnice da bi se mogao osloniti kada se umori), ali je nekako sredinom 2011. nestao sa scene, prestao se pojavljivati vani i nije odgovarao na telefonske pozive (imao je skromni, stari mobilni telefon koji je često morao biti isključen da ga nitko ne uznemiruje – po “savjetu” njegove supruge). Tijekom 2012. mnogo sam puta nazvao taj mobilni telefon, ali odgovora nije bilo. Obilazio sam zgradu u kojoj je stanovao i zvonio na vrata stana, ali odgovora nije bilo. Nadstojnica te velike četverokatnice kazala je da Gospodina nije već dugo vidjela, pa misli da je nekamo oputovao s Gospođom. S prijateljima sam pokušavao doznati kamo je to Profesor mogao oputovati. Međutim krajem 2013. netko iz kruga naših zajedničkih prijatelja pregledavao je digitalne popise pokojnika na Mirogoju i pronašao podatke da je izvjesni Vladimir Mužić preminuo 12. veljače 2012. (starost: 86). Starosna je dob odgovarala onoj u kojoj bi bio naš Profesor, ali nismo mogli vjerovati da bi on već bio na Mirogoju a da mi to ne znamo. Više od tri mjeseca obilazio sam njegovu zgradu, zvao njegov mobilni broj, raspitivao se kod susjeda u zgradi gdje je stanovao, ali nitko nije znao kamo je stari Profesor oputovao. Onda sam službeno zamolio upravu zagrebačke tvrtke Gradska groblja da provjere odnosi li se to što piše na informacijama o pokojnicima na Mirogoju točno na gospodina V. M.-a koji je rođen 18. veljače 1925. te jesu li njegovi posmrtni ostaci stvarno na toj vječnoj adresi (odjel Ž, polje 3, razred II, broj 79), jer na tom grobnom mjestu nije pisalo ništa o njemu. U kratkom sam vremenu dobio službeni odgovor i potvrdu da je upravo na toj vječnoj adresi položena urna s posmrtnim ostacima gospodina Vladimira Mužića (1925. – 2012.).

Vladimir Mužić bio je jedan od najvećih hrvatskih pedagoga i znanstvenika u području pedagogije protekloga stoljeća. I ne samo u Hrvatskoj, nego na području čitave bivše Jugoslavije. Bio je iznimno skroman, pošten, marljiv... Bio je i neobičan, originalan čovjek, pa je vjerojatno zato i otišao na neobičan način. Ne možemo mu ništa zamjeriti. Možda je to bila njegova zadnja želja: otići bez velike javne predstave?